

„Velkých cílů je možné dosáhnout jedině, když se spojí mnoho lidí dohromady“ (John C. Maxwell)

Priority ČSÚ pro rok 2011

Český statistický úřad je nejvýznamnější a nezastupitelnou součástí státní statistické služby. Je tradičně vnímán veřejností jako vysoce odborná, nezávislá a důvěryhodná instituce. Za dlouhá léta své činnosti dosáhl mezinárodního uznání v řadě oblastí a systematicky pracuje na dalším rozvoji a zkvalitňování procesů spojených s realizací statistických zjišťování.

V současných podmínkách rychlého společenského a ekonomického rozvoje jsou stále zvyšovány nároky na rozsah, načasování a způsob prezentace statistických dat. Situace v oblasti veřejných fi-

nancí a četné hlasy zejména z oblasti podnikatelské sféry však působí více směrem k restrikci činnosti státní statistické služby. Očekávané naplňování úloh ČSÚ v těchto podmínkách předpokládá hledání rozumných kompromisů a zvyšování efektivnosti všech procesů.

Nezbytnou podmínkou naplňování strategie rozvoje ČSÚ jsou proto racionálně a uvážlivě zvolené prioritní cíle. Jejich úspěšné řešení a realizace mají přispět ke zvyšování kvality statistických výstupů a zároveň i efektivnosti činnosti úřadu.

Prioritní cíle v posledních několika letech řešily evropské projekty

zaměřené zejména na rozvoj informačních technologií. Výraznou změnou letošního roku je směřování priorit především do oblasti statistických procesů. Pro rok 2011 bylo mezi prioritní cíle zařazeno 5 úloh, jejichž záměrem je zvýšení využití administrativních dat, rozvoj statistických registrů, realizace revize národních účtů a implementace systému vedení dlouhodobých časových řad. Díky svému významu a aktuálnosti je mezi ně zahrnut i „projekt desetiletí“ Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

Plnění každého z těchto úkolů je s velkou pozorností sledová-

no, hodnoceno a podporováno vedením úřadu. Průběžné hodnocení ukázalo, že všichni řešitelé přistoupili k realizaci prioritních cílů s velkou odpovědností a dodržují harmonogramy jejich řešení. O zaměření jednotlivých prioritních cílů, postupu řešení a doposud dosažených výsledcích si můžete přečíst v tomto čísle časopisu Statistika & My. Konečné závěry pak představí řešitelé v závěru letošního roku.

Iva Ritschelová
předsedkyně ČSÚ

1. Využití průřezových administrativních dat v ekonomických statistikách

Snižování administrativní zátěže respondentů statistických zjišťování a zkvalitnění statistických informací patří mezi dlouhodobé cíle Českého statistického úřadu. Jednou z cest vedoucích k naplnění uvedených cílů je zvýšení využití administrativních dat ve statistickém produkčním procesu a především pro oblast ekonomických statistik je v této oblasti očekávaný významný potenciál.

Z těchto důvodů bylo zvýšení využití administrativních dat v ekonomických statistikách zařazeno pro rok 2011 jako prioritní úkol úřadu. Mezi administrativní data dostupná Českému statistickému úřadu a využitelná v ekonomických statistikách patří především údaje z daňových přiznání k dani z přidané hodnoty (DPH)

a k dani z příjmu právnických a fyzických osob a dále údaje z informačního systému průměrného výdělku, individuálních důchodových účtů, registrů osob samostatně výdělečně činných a plátců pojistného. Prioritní úkol je řešen ve třech okruzích, a to (1) administrativní zdroje dat pro roční ekonomické statistiky, (2) administrativní zdroje dat pro krátkodobé statistiky a (3) zpřístupnění administrativních zdrojů dat v datovém skladu ČSÚ. Do řešení jednotlivých okruhů jsou zapojeny všechny statistické sekce úřadu.

Upřesnění metodiky

Aktivity tohoto prioritního úkolu byly v prvním čtvrtletí 2011 zaměřeny především na návrh a přípra-

vu statistického modelu pro odhad ročních ekonomických ukazatelů za podnikající fyzické osoby, které byly do roku 2009 zjišťovány prostřednictvím ročního výkazu pro malé ekonomické subjekty vybraných produkčních odvětví (P 4-01). Kromě upřesňování metodiky popisu statistických proměnných administrativních dat jsou mezi nimi a ostatními proměnnými ročních ekonomických statistik určovány vzájemné souvislosti a vazby. Na základě zjištěných souvztažností budou stanoveny hlavní parametry statistického modelu, který bude využit pro konstrukci výstupů za nezjišťovanou statistickou populaci již za údaje roku 2010. Pro roční ekonomické (podnikové) statistiky se počítá především s využitím administra-

tivních údajů z daňových přiznání právnických a fyzických osob, daňových přiznání k dani z přidané hodnoty a údajů o pojistném na sociální zabezpečení ve vazbě k registru smluvních vztahů.

V souvislosti s přípravou metodického postupu náhrady úlohy P 4-01 datovým modelem byly také řešeny problematické oblasti způsobu zahrnutí některých typů ekonomických subjektů (zpravodajských jednotek), jako jsou veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti a sdružení fyzických osob bez právní subjektivity. Testujeme způsob odhadu chybějících ukazatelů u podnikajících fyzických osob, které vedou daňovou evidenci, připravujeme návrh statistického zpracování za podnikající fyzické osoby, které uplatňují výdaje pro-

centem z celkových příjmů nebo vykonávají ekonomickou činnost pro zaměstnavatele, ale formálně vystupují samostatně.

Využití ročních výkazů

Podle strategie využití administrativních dat pro krátkodobé statistiky (jde především o výkazy P 3-04 a P 6-04) je ověřována metoda dopočtů nezjišťované po-

pulace za podniky s méně jak 50 zaměstnanci, kde se uvažuje o využití struktury údajů převzatých z ročních výkazů a o modelování vývoje této struktury podle administrativních dat, tedy dat ze sociálního pojištění a z daňových příznání k DPH. V 1. čtvrtletí 2011 byly také ověřovány modely pro rychlé odhady hrubého domácího produktu za 4. čtvrtletí 2010. V této souvislosti byly zahájeny práce

na zpřístupnění administrativních zdrojů dat v datovém skladu Českého statistického úřadu s cílem poskytnout integrovaný pohled na veškeré relevantní statistické informace v této oblasti.

K významným aktivitám tohoto prioritního úkolu patří také jednání s vlastníky administrativních zdrojů dat, tedy s jednotlivými ústředními orgány veřejné správy. Jednání jsou vedena pře-

devším s cílem posílit nebo zvýšit dostupnost administrativních dat z hlediska termínů a rozsahu. Plnění prioritního úkolu je průběžně sledováno vedením ČSÚ a pravidelně jsou předkládány podrobné zprávy projednávané v Kolegiu předsedkyně ČSÚ.

František Konečný
sekce obecné metodiky
a registrů

2. Další rozvoj statistických registrů pro zabezpečení potřeb státní statistické služby

Statistické registry jsou nezbytnou podmínkou pro většinu statistických zjišťování a bezprostředně ovlivňují jejich výslednou kvalitu související nejenom s obsahem registrů, ale také s jejich kvalitou a schopností co nejdříve popsat sledovanou statistickou populaci.

Cílem prioritního úkolu je vytvořit podmínky pro další zvyšování kvality statistických registrů s využitím administrativních zdrojů dat a základních registrů veřejné správy, rozvoj obsahu registrů ve vazbě na věcné potřeby národního a Evropského statistického systému především v oblasti skupin podniků a místních jednotek a pro zajištění aktuálnosti statistických údajů vedených v registrech (data z daňových registrů, správy sociálního zabezpečení, hlavní činnost apod.). Zkvalitnění statistických registrů, jakožto základny pro organizování statistických šetření a pro tvorbu statistických údajů (zkvalitnění dopočtů odhadů pomocí kvalitních registrů), sníží rizika chybovosti vytvářených statistických údajů.

Dopady na registry

Předmětem řešení je především správa a rozvoj registru ekono-

mických subjektů (RES), registru sčítacích obvodů a budov (RSO) a databáze fyzických osob (DFO). V oblasti RES jde především o aktivity související se zkvalitněním určování hlavních činností ekonomických subjektů a s kódováním činností i s využitím administrativních zdrojů dat, ze kterých lze hlavní činnost odvodit, např. daňová příznání právnických a fyzických osob, inovací interních postupů především v oblasti využití dostupných informačních zdrojů (internet, obchodní rejstřík aj.) a dalším rozvojem mezinárodní spolupráce v oblasti tvorby a využívání skupin podniků. Pro představu o rozsahu aktivit lze uvést, že v RES je celkem registrováno 2 637 551 ekonomických subjektů, z toho je 1 842 965 podnikajících fyzických osob a 347 753 obchodních společností.

V oblasti RSO jsou rozvojové práce zaměřeny na zvýšení úplnosti a kvality údajů o budovách a adresách, které jsou využívány i pro potřeby DFO. V oblasti DFO jsou pak práce zaměřeny především na další rozvoj spolupráce s MV ČR při řešení problémů spojených s předáváním

dat z informačního systému evidence obyvatelstva pro potřeby ČSÚ tak, aby se předešlo nesprávné interpretaci a snížení počtu chybných nebo nezařazených záznamů. V RSO registrujeme celkem 2 731 586 adresních míst, 2 710 687 budov (včetně jednotlivých vchodů k bytům) a 4 741 143 bytů.

Financování

Rozvoj statistických registrů bude podporován především projekty financovanými ze Strukturálních fondů EU - Úprava existující soustavy statistických registrů v návaznosti na vytvoření základních registrů veřejné správy (SSREG) a Základní registr osob (ROS). Práce na dalším rozvoji statistických registrů jsou závislé z velké části na realizaci těchto projektů, i když projekt ROS bude ve svém důsledku pouze dodavatelem dat pro potřebu statistického registru RES. Projekt SSREG je však klíčovým pro další práce na statistických registrech z hlediska obsahového vymezení a z hlediska finančního zabezpečení potřebného rozvoje. Cílem je nejenom vytvořit soustavu vzájemně pro-

vázaných statistických registrů pro zlepšení kvality a užití registrů ve statistické praxi, ale rovněž navázání statistických registrů na základní registry – registr obyvatel, registr osob a registr územní identifikace, adres a nemovitostí. Základní registry budou tvořit oporu pro tvorbu statistických registrů, které pak budou i nadále doplňovány dalšími údaji z dostupných administrativních zdrojů tak, aby splňovaly podmínky pro jejich užití při přípravě a realizaci statistických zjišťování. Napojení soustavy statistických registrů na základní registry bude záviset na postupu prací na základních registrech, cílem je uvést základní registry do reálného provozu od poloviny roku 2012.

Plnění tohoto prioritního úkolu, stejně jako u ostatních prioritních úkolů je pravidelně projednáváno v Kolegiu předsedkyně ČSÚ.

František Konečný
sekce obecné metodiky
a registrů

3. Revize národních účtů

Dalším z prioritních úkolů ČSÚ v roce 2011 je „Revize národních účtů (včetně změn metodiky ve statistice zahraničního obchodu)“. Důvodem mimořádné revize 2011 je přechod na novou klasifikaci odvětví NACE rev. 2 a promítnutí nahromaděných změn, metod a postupů výpočtů a odhadů, které nemohly být včleněny do národních účtů v předchozích letech, protože přesahují rámec běžných revizí.

Revize časové řady 1995–2009 ročních národních účtů probíhá v období září 2010 až červen 2011, promítnutí změn do čtvrtletních a regionálních účtů bude následovat v období červenec až prosinec 2011. Revidované časové řady ročních národních účtů budou zveřejněny na internetových stránkách ČSÚ koncem září 2011, čtvrtletních národních účtů v prosinci 2011.

Současně s revizí běžně publikované časové řady národních

účtů od roku 1995 bude provedena revize vybraných ukazatelů před rokem 1995, resp. za období 1990 až 1994, což umožní propojení s časovými řadami ukazatelů bilancí národního hospodářství. S ohledem na význam revize a předpokládaný rozsah změn bude v únoru 2012 vydána „Historická ročenka národních účtů 1990–2010“.

Práce na revizi probíhají již od poloviny roku 2010. Na tomto úkolu se podílejí prakticky všichni pracovníci odborů ročních a čtvrtletních národních účtů. Organizaci prací na revizi národních účtů zabezpečuje ředitel odboru ročních národních účtů ve spolupráci s ředitelem odboru čtvrtletních národních účtů.

Pro každou metodickou změnu (výpočet a zachycení v národních účtech) je stanoven odpovědný pracovník, který převezme úkol, stanoví časový plán, navrhne postup výpočtu a zachycení v ná-

rodních účtech, provede příslušný výpočet, resp. odhad korekce, zachytí nebo předá výsledky k zachycení do všech částí NU, provede jejich analýzu a zpracuje popis použitých postupů v českém a anglickém jazyce.

Za každé téma revize vede odpovědný pracovník příčinnou dokumentaci, tj. popisy postupů odhadu a zachycení v národních účtech, zápisy z porad, kdykoliv opakovatelné výpočty a výsledné analýzy.

V současnosti jsou ukončeny práce na revizi ročních národních účtů, které se týkají převodu do nové klasifikace odvětví za roky 1995–2008. Intenzivně se pracuje na první části metodické revize národních účtů (týkající se položek ovlivňujících HDP), kde je většina metodických změn již kvantifikována a probíhá zapracování těchto změn do všech příslušných položek. Současně započaly práce i na sestavě národních účtů

za rok 2009. Od dubna probíhá bilancování celé časové řady v tabulkách dodávek a užití, a další fáze metodické revize včetně bilancování důchodových a finančních transakcí v sektorových účtech. Ukončení těchto prací se předpokládá do konce července 2011.

Pracovníci ČSÚ i odborná veřejnost jsou o průběhu mimořádné revize, nových metodických řešeních a jejich dopadech průběžně informováni prostřednictvím internetových stránek ČSÚ v části věnované národním účtům a aktivně jsou zapojeni také prostřednictvím odborných seminářů. Těch dosud proběhlo několik a byly zaměřeny např. na odhady nezjištěné a nelegální ekonomiky, imputované nájemné nebo metodiku zahraničního obchodu v národním pojetí.

Marek Rojíček
sektore makroekonomických
statistik

4. Systém vedení a zveřejňování dlouhodobých časových řad

Systém vedení a zveřejňování dlouhodobých časových řad byl zařazen v letošním roce mezi prioritní úkoly především proto, že ČSÚ má snahu reagovat na stále se zvyšující požadavky uživatelů na statistické údaje publikované ve srovnatelných časových řadách. Bez dlouhodobých a metodicky srovnatelných časových řad statistických ukazatelů není možné správně posuzovat ekonomický, sociální nebo environmentální vývoj společnosti na úrovni celé České republiky, ani

v jejich dílčích územních celcích. Cílem řešitelského týmu, který byl pro řešení tohoto úkolu sestaven, je navrhnout a realizovat systém vedení a zveřejňování dlouhodobých časových řad základního okruhu statistických ukazatelů ze všech úseků statistiky, a to jak na úrovni celé České republiky, tak na úrovni regionální.

Řešení tohoto úkolu bylo rozděleno do třech základních etap. **První etapou** je analýza současného stavu spolu s vyhodnocením

předností a nedostatků (etapa se v současné době dokončuje). Součástí této etapy bylo dokončení a **vydání publikace Česká republika v datech (1989 až 2009)**, jejíž základní částí jsou časové řady vybraných ukazatelů v 21 oblastech statistiky. Publikace je k dispozici na internetových stránkách ČSÚ.

Náplní **druhé etapy** (zhruba do září) bude vytipovat ze všech úseků statistiky okruh základních ukazatelů, které by měly být vedeny v časových řadách, a také

připravit návrh jednotného systému zveřejňování časových řad na internetu, například prostřednictvím veřejné databáze. **Třetí etapou** bude příprava časových řad základních ukazatelů ve spolupráci s odborníky z jednotlivých věcně příslušných odborů a zveřejnění konkrétních vybraných ukazatelů v tomto systému (do konce letošního roku).

Zpracovaná **analýza současného stavu** prokázala, že po roce 1990 tehdejší jednotný systém ve-

dení časových řad nebyl již použitelný, a to jak z obsahového, tak z technického hlediska. V souvislosti s postupným přibližováním k systému obvyklému v zemích Evropské unie se značně změnil obsah řady statistik. Časové řady byly do té doby v podstatě vedeny na papírových kartách a bylo nutno je převést a upravit pro výpočetní techniku. Nový systém se tehdy bohužel nepodařilo vytvořit, ale jednotlivé odborné útvary ČSÚ si postupně uvědomovaly, že vedení časových řad je jedním ze základů statistické činnosti. Také uživatelé data v metodicky srovnatelných časových řadách stále více požadovali. Proto začaly jednotlivé

útvary ČSÚ vést vlastní časové řady v systému, který vyhovoval jejich potřebám. V některých statistikách je členění ukazatelů podrobnější (např. v demografii), v jiných méně podrobné (např. v ekonomických statistikách). Je to samozřejmě do značné míry ovlivněno šířící a stabilitou statistického zjišťování v daném úseku a v čase.

V současné době jsou časové řady **zveřejňovány na internetu** (především v nabídce Časové řady na HomePage), jsou však rovněž obsaženy **ve veřejné databázi** a v dalších regionálně nebo tematicky zaměřených částech internetové prezentace. V některých

případech jsou dlouhodobé časové řady **součástí vydávaných publikací** (například Statistická ročenka České republiky, Ukazatele sociálního a hospodářského vývoje, Historický lexikon obcí, Zemědělství očima statistiky, Trh práce a další) nebo datových sad. Základním problémem je prozatím fakt, že **nejde o ucelený systém s jednotnými pravidly**, což komplikuje práci vnitřním i vnějším uživatelům. Uživatelé se v nabídce velmi těžko orientují, chybí jim systém, který by je postupně naváděl od základních ukazatelů ve všech oblastech k podrobnějším pohledům. Rozsah poskytovaných údajů i délka časových řad se

v různých tematických okruzích liší, některé statistické útvary si např. vybudovaly i vlastní prezentační systém řad (např. národní účty, zahraniční obchod).

Proto se řešitelský tým bude v nejbližší etapě své činnosti zabývat především **vytvořením jednotného a přehledného systému**, který by uživatelům umožnil snadnější orientaci v časových řadách, zajistil jejich návaznost a obsahoval všechny potřebné informace.

Jan Honner
vedoucí řešitelského týmu

5. Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Prioritní úkol Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (SLDB 2011) je oficiálně stanoven na období 6 let – 2008 až 2013. První diskuse, které hned na samém začátku výrazně formovaly základní principy této akce, se však uskutečnily ještě před rokem 2008. Jednalo se především o rozhodnutí o tom, že převážná část činností bude zajištěna externími dodavateli, kteří budou vybráni ve výběrových řízeních. Proto v zákonu o SLDB 2011 proti předchozím sčítáním jsou stanoveny jen minimální úkoly pro obecní úřady, kterým například odpadla povinnost zajišťovat sčítací komisaře. Rovněž tak se rozhodlo o částečném využití administrativních zdrojů dat. Proto byly sčítací listy osob generovány se základními údaji z informačního systému evidence obyvatel ministerstva vnitra a domovní listy u objektů, které prošly sčítáním 2001, byly využity údaje z registru sčítacích obvodů Českého statistického úřadu.

SLDB 2011 je v současné době na vrcholu své realizace. V březnu a dubnu 2011 se uskutečnila část nejvíce sledovaná širokou veřejností: distribuce a sběr sčítacích formulářů. Následně pak byla zahájena první část zpracování dat, která se týká především skenování údajů z papírových sčítacích formulářů. I přes dílčí problémy se podařilo až na nepatrnou část distribuovat všechny sčítací formuláře. Pokud se týká sběru vyplněných formulářů, poprvé – a nutno říci, že úspěšně – byly použity elektronické formuláře, vyplňované přes internet. Zatímco při zkušebním sčítání je využito jen 6,4 % respondentů, při skutečném sčítání touto cestou bylo vyplněno téměř 28 % všech formulářů a téměř 29 % sčítacích listů osob. Elektronické formuláře se setkala převážně s kladným hodnocením. Oproti původnímu předpokladu u sběru papírových formulářů výrazně převažovalo využití cestou odeslání poštou do PO Boxu. Jen asi 12,5 % papírových formulářů vy-

zvedli v domácnostech sčítací komisaři České pošty. Ke sběru sčítacích formulářů přispěly i některé rezorty. Nejvíce ministerstvo spravedlnosti, které zajišťovalo sčítání ve věznicích a dodalo téměř 23 tisíce vyplněných formulářů. Dalších 11 tisíc formulářů od specifických skupin respondentů dodala ministerstva vnitra, obrany a zahraničních věcí.

Konec sběru vyplněných formulářů byl stanoven na 19. dubna 2011, 24:00 hodin. V tento okamžik byl vypnut systém sběru elektronických formulářů. V papírové podobě však přicházely formuláře ještě v polovině května. Řada domácností z nejrůznějších důvodů neodevzdala vyplněné formuláře, někde došlo ke ztrátě či poškození formulářů. Proto 19. května vyrazilo do vybraných domácností, u nichž je zaznamenáno, že formuláře převzaly, ale neodevzdaly, několik set sčítacích komisařů Českého statistického úřadu, aby zjistili, zda domácnosti zapomenuté formuláře odevzdat nebo i vyplnit a nabídli jim možnost splnit tuto zá-

konem stanovenou povinnost. Toto tzv. došetřování probíhalo do konce května. Teprve poté bude možné definitivně určit, které domácnosti skutečně neodevzdaly vyplněné sčítací formuláře a posoudit, zda se nedopustily přestupku proti zákonu o SLDB 2011. V případech, kdy Český statistický úřad shledá znaky naplnění takového přestupku, předá podnět k zahájení přestupkového řízení příslušnému obecnímu úřadu. Konečné rozhodnutí o spáchání přestupku však závisí na posouzení obecním úřadem.

Pro ČSÚ je však klíčovou další etapa, a to pořízení všech dat z papírových formulářů do elektronické podoby a jejich validace a odstranění možných duplicitně vyplněných formulářů. Do konce roku 2011 by pak již měly být připraveny první předběžné výsledky ze SLDB 2011 za Českou republiku.

Stanislav Drápal
místopředseda ČSÚ